УДК: 336.221

Евеліна Соколова

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ ЯК СПОСОБУ ФІНАНСУВАННЯ ОНОВЛЕННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена питанням застосування фінансового лізингу в Україні.
Ключові слова: *фінансова стратегія, фінансовий лізинг, необоротні активи*
Статья посвящена вопросам использования финансового лизинга в Украине.
Ключевые слова: *финансовая стратегия, финансовый лизинг, необоротные активы.*
The article is dedicated to question of use the financial leasing of Ukraine
Keywords: *financial strategy, financial leasing, fixed assets*

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки забезпечення своєчасного відновлення основних засобів підприємства і високої ефективності їх використання є пріоритетними завданнями політики управління необоротними активами, яка являє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства. Однією з найважливіших складових ефективного управління необоротними активами є вибір способу їх фінансування.

Фінансування оновлення операційних необоротних активів здійснюється двома способами:

1. Оновлення відбувається за рахунок власного капіталу (джерела фінансування – чистий прибуток та амортизаційні відрахування).

2. Змішане фінансування, що базується на оновленні за рахунок власного капіталу та залученого (довгостроковий банківський кредит або лізинг).

У сучасних економічних умовах основну частку у фінансуванні необоротних активів складає власний капітал, тому що довгостроковий кредит через високий рівень фінансового ризику банками видається вкрай рідко, а вартість його дуже висока. Тому певну увагу слід приділити лізингу, як альтернативі довгострокового банківського кредитування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження фінансового лізингу як джерела фінансування оновлення необоротних активів підприємства присвячено наукові праці багатьох вітчизняних та зарубіжних авторів, серед яких Грязнова А., Деєва А., Кабатова Є., Молчанова А., Смірнов А та інші.

В Україні проблеми фінансового лізингу досліджуються низкою науковців, серед яких, Бєліков О., Міщенко В., Науменкова С., Поддєрьогін А., Унинець-Ходаківська В., Шевченко К. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на численність наукових праць щодо проблем фінансування оновлення необоротних

© Соколова Е. О., 2014

активів підприємства недостатня увага приділяється питанням оцінки переваг та недоліків застосування фінансового лізингу.

Метою статті є дослідження переваг та недоліків застосування фінансового лізингу для оновлення необоротних активів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Лізинг – один із найпоширеніших у світовій практиці методів фінансування технічного оснащення та оновлення виробництва, який має давні традиції.

Лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.

До основних функцій лізингу належать:

- виробнича: оперативне розв'язання проблем технічного переоснащення виробництва; забезпечення доступу підприємства до нової техніки та технологій;
- фінансова: надання основних фондів у користування на умовах кредиту; використання податкових та амортизаційних пільг.

Лізинг виник на основі розвитку орендних відносин, що обумовлює спрощене сприйняття лізингу як форми довгострокової оренди основних фондів, які передаються у тимчасове користування на платній основі і на визначений угодою строк. Лізингові (орендні) операції здійснюються у вигляді: оперативного лізингу (оренди); фінансового лізингу (оренди); зворотного лізингу (оренди); оренди землі; оренди жилих приміщень.

Об'єктом лізингу можуть бути:

а) цілісні майнові комплекси;

б) нерухоме майно, що входить до складу основних фондів;

в) рухоме майно, що входить до складу основних фондів, крім того, первісна вартість якого погашається протягом одного виробничо-комерційного циклу;

г) окремі види нематеріальних активів.

Перші три групи об'єктів орендуються шляхом оперативної або фінансової оренди (лізингу), а четверта – шляхом селенга. Предметом лізингу не можуть бути земельні ділянки та інші природні об'єкти, єдині майнові комплекси підприємств та їх відокремлені структурні підрозділи (філії, цехи, дільниці).

Оперативна оренда (лізинг) являє собою господарську операцію суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передачу орендареві права користування матеріальними цінностями, що належать орендодавцеві, на термін, що не перевищує їхньої повної амортизації з обов'язковим поверненням цих матеріальних цінностей орендодавцеві. При цьому право власності на орендоване майно залишається в орендодавця протягом усього терміну оренди.

Селенг являє собою господарську операцію суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передачу йому у використання і розпорядження за визначену плату майнових прав юридичних і фізичних осіб. Як таке майно, поряд з матеріальними цінностями, що входять до складу основних фондів, входять майнові права на окремі види нематеріальних активів, а також грошові кошти (переважно фізичних осіб). За своєю економічною сутністю селенг являє собою більш розширений по об'єктах оренди варіант оперативного лізингу.

Фінансовий лізинг (оренда) – господарська операція фізичної або юридичної особи, яка передбачає відповідно до договору фінансового лізингу (оренди) передання орендарю майна, придбаного або виготовленого орендодавцем, а також усіх ризиків та винагород, пов'язаних із правом користування та володіння об'єктом лізингу.

Лізинг (оренда) вважається фінансовим, якщо лізинговий (орендний) договір містить одну з таких умов:

– об'єкт лізингу передається на строк, протягом якого амортизується не менше 75 % його первісної вартості за нормами амортизації, та орендар зобов'язаний придбати об'єкт лізингу у власність протягом строку дії лізингового договору або в момент його закінчення за ціною, визначеною у такому лізинговому договорі;

– сума лізингових (орендних) платежів з початку строку оренди дорівнює або перевищує первісну вартість об'єкта лізингу;

– якщо у лізинг передається об'єкт, що перебував у складі основних фондів лізингодавця протягом строку перших 50 % амортизації його первісної вартості, загальна сума лізингових платежів має дорівнювати або бути більшою 90 % від звичайної ціни на такий об'єкт лізингу, діючої на початок строку дії лізингового договору, збільшеної на суму процентів, розрахованих виходячи з облікової ставки Національного банку України, визначеної на дату початку дії лізингового договору на весь його строк;

– майно, яке передається у фінансовий лізинг, є виготовленим за замовленням лізингоотримувача (орендаря) та після закінчення дії лізингового договору не може бути використаним іншими особами, крім лізингоотримувача (орендаря), виходячи з його технологічних та якісних характеристик.

Лізинг здійснюється за договором лізингу, який регулює правовідносини між суб'єктами лізингу. Учасниками лізингової угоди є лізингодавець, кредитно-фінансова установа, яка діє як кредитор, лізингоодержувач, постачальник майна і страхова компанія. У класичній лізинговій угоді взаємовідносини між суб'єктами будуються за такою схемою: майбутній лізингоодержувач, що потребує певні види майна, самостійно підбирає постачальника, який володіє цим майном. За відсутністю власних засобів і можливості доступу до позикових засобів для придбання його у власність він звертається до майбутнього лізингодавця, що має необхідні кошти, з проханням про придбання майна у постачальника у власність і наступній його передачі лізингоодержувачу в користування на визначених умовах.

Крім названих сторін в угоді можуть брати участь брокерські лізингові фірми, що безпосередньо не займаються наданням майна, а виконують роль посередників між постачальником, лізингодавцем і лізингоодержувачем. У країнах з розвиненим фінансовим ринком при значних багатомільйонних угодах кількість учасників може збільшуватись до п'яти – шести, серед яких брокерські фірми, трастові корпорації, що фінансують організації та інші.

Суб'єктами лізингу виступають лізингові компанії, банки, суб'єкти господарської діяльності (підприємства, організації та об'єднання підприємств усіх форм власності, асоціації, союзи, концерни, консорціуми, торгові доми, посередницькі та консультаційні фірми, страхові компанії, кредитно-фінансові установи), засновницькими документами яких передбачено здійснення лізингової діяльності, об'єднання лізингових компаній та інші суб'єкти лізингової діяльності. Слід зазначити, що лізингова діяльність охоплює не тільки великі компанії, а й сферу малого та середнього бізнесу.

Лізингові компанії створюються з метою здійснення лізингових операцій, основною і фактично єдиною функцією якої є оплата майна, тобто фінансування угоди. Крім лізингових компаній лізингодавцем може виступати:

– банк або його філія, у статуті яких передбачений цей вид підприємництва;

– будь-яка фірма або підприємство, для яких лізинг є не профілюючим видом діяльності, але й не забороненою статутом сферою підприємництва і яка має фінансові джерела для проведення лізингових операцій.

Значного розвитку досягла форма банківської участі у лізингових операціях. Банки можуть брати як безпосередню участь у лізингових операціях, так і опосередковану. У випадку, коли банк виступає лізингодавцем, між ним і лізингоодержувачем укладається кредитний договір із графіком погашення кредиту і відсотків відповідно до умов виплат лізингових платежів. Опосередкована участь банків у лізингових операціях пов'язана зі створенням власної дочірньої лізингової компанії або створення спільно з іншими кредитними установами або суб'єктами господарювання лізингових компаній, а також кредитування лізингових компаній.

Лізингова діяльність, що здійснюється у будь-якій формі, крім банківської, не ліцензується. Комерційним банкам для здійснення лізингових операцій потрібно одержати спеціальну ліцензію НБУ. Нацкомфінпослуг регулює здійснення лізингових операцій. Зокрема, розробляє та затверджує нормативні документи, які регулюють надання послуг з лізингу фінансовими установами, здійснює реєстрацію та веде Державний реєстр фінансових установ, що мають право надавати послуги з лізингу, здійснює контроль за достовірністю інформації, що надають учасники ринку лізингових послуг.

Саморегулювання на ринку лізингових послуг здійснюється за участю Всеукраїнської асоціації лізингу «Укрлізинг», яка була створена у 1997 р. і є добровільною громадською організацією, що об'єднує провідних спеціалістів з лізингу та фінансової діяльності. Основними напрямами діяльності асоціації є сприяння розвитку лізингової діяльності, організація обміну досвідом між українськими та зарубіжними лізинговими компаніями, надання інформаційних, консультативних та інших послуг своїм членам, проведення аналізу нормативних актів щодо діяльності лізингових компаній.

Станом на 01.01.10 р. до Переліку фінансових установ внесено інформацію про 209 юридичних осіб-лізингодавців та про 43 фінансові компанії, що надають послуги фінансового лізингу. Протягом 2011 р. фінансовими компаніями та юридичними особами, які не мають статусу фінансових установ, але можуть згідно із законодавством надавати фінансові послуги, укладено договорів фінансового лізингу на суму 8726,5 млн грн, що у 2,5 рази більше ніж у 2010 р.

Близько 99,8% усіх послуг фінансового лізингу надається юридичними особами-суб'єктами господарювання, які не є фінансовими установами.

Вирішуючи проблему оновлення необоротних активів за допомогою лізингу варто виходити з переваг і недоліків лізингових операцій.

Основними перевагами лізингу для орендарів є:

а) одержання додаткового прибутку підприємством без придбання необоротних активів у власність;

б) економія фінансових ресурсів на первісному етапі використання орендованих необоротних активів;

в) зниження бази оподаткування прибутку підприємства, оскільки, відповідно до діючого законодавства орендна плата включається до складу собівартості продукції (витрат), що знижує розмір балансового прибутку підприємства

г) зниження фінансових ризиків, зв'язаних з моральним старінням і необхідністю прискореного відновлення окремих видів необоротних активів (при оперативному лізингу і селензі);

д) більш проста процедура одержання й оформлення в порівнянні з одержанням і оформленням довгострокового кредиту.

Серед недоліків лізингу можна назвати:

а) подорожчання собівартості продукції у зв'язку з тим, що розмір орендної плати звичайно набагато вище, ніж розмір амортизаційних відрахувань. Це може послабити позиції підприємства і знизити рівень рентабельності;

б) застосування прискореної амортизації підприємством може бути зроблено лише за згодою орендодавця, що обмежує швидкість оновлення майна;

в) більш висока вартість в окремих випадках у порівнянні з банківським кредитом (особливо фінансового лізингу);

г) оскільки до лізингового платежу входять амортизаційні відрахування, підприємство втрачає частину власних джерел фінансування необоротних активів;

д) недоотримання доходу у формі ліквідаційної вартості основних засобів при оперативному лізингу.

Висновки та пропозиції. При здійсненні оновлення необоротних активів підприємство залежно від джерел фінансування обирає варіант придбання активів у власність або на орендній основі. Вирішуючи проблему оренди потрібно зважати на її переваги та недоліки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакаєв Л. О., Соколова Е. О., Шиндирук І. П., Грознецька Л. П. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник. – К.: ДЕТУТ, 2014. – 384 с.

2. Боринець С. Я. Міжнародні фінанси: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 494 с.

3. Брігхем Євхен. Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ. – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.

4. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. – 3-є вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2008. – 483 с.